

УДК 341;342.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.62>

ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН У ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВАХ

Романцова С.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент**доцент кафедри кримінально-правових дисциплін**Львівського державного університету внутрішніх справ*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0888-5934>

Романцова С.В. Досвід країн Європейського Союзу щодо захисту прав і свобод громадян у пенітенціарних установах.

У статті проведено теоретико-правове дослідження досвід країн Європейського Союзу щодо захисту прав і свобод громадян в пенітенціарних установах. Методологічну основу дослідження склали діалектичний метод вивчення соціальних процесів, системний підхід, загальні положення філософії, теорії держави та права, конституційного, кримінального та кримінально-виконавчого права, кримінології, психології та приватно-наукові методи пізнання: історичний, порівняльно-правовий, соціологічний та логічний. Проведено аналіз міжнародних стандартів поводження та тримання засуджених, визначені питання, пов'язані із захистом прав осіб, шляхів упровадження у національне законодавство норм міжнародно-правових актів, які закріплюють права та свободи людини. Права осіб, які утримуються у виправних установах – це закріплена у нормативно-правових актах сукупність природних і набутих прав, що захищається державою, осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі. Під законним інтересом засуджених розуміють встановлюване, охоронюване державою право щодо реалізації прагнень засуджених до володіння значимими благами, яке залежить від виконання низки встановлених законом умов. Проаналізовано та критично оцінено відповідні міжнародні стандарти: Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями, Європейські пенітенціарні правила, Токійські правила, практика Європейського Союзу у сфері, що досліджується. Розглянуто та прокоментовано існуючі стандарти обмежень прав ув'язнених у Франції, Великої Британії, Федеративної Республіки Німеччина, Іспанії, Італії. Описано процес та проблеми втілення стандартів обмежень прав укладених у нормативно-правових актах України та упровадження досвіду країн Європейського Союзу. Зазначено, що пріоритетами у сфері виконання покарань відповідно до Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року є: забезпечення прав людини,

дотримання мінімальних стандартних правил щодо поводження і тримання засуджених осіб, підвищення ефективності діяльності органів кримінально-виконавчої системи.

Ключові слова: законні інтереси, захист прав, правове регулювання, установи виконання покарань, міжнародні стандарти.

Romantsova S.V. The experience of the countries of the European Union regarding the protection of the rights and freedoms of citizens in penitentiary institutions.

The article conducts a theoretical and legal study of the experience of the European Union countries regarding the protection of the rights and freedoms of citizens in penitentiary institutions. The methodological basis of the study was the dialectical method of studying social processes, a systematic approach, general provisions of philosophy, theory of the state and law, constitutional, criminal and criminal law, criminology, psychology and private scientific methods of knowledge: historical, comparative legal, sociological and logical. An analysis of international standards for the treatment and detention of convicts was carried out, issues related to the protection of the rights of individuals, ways of implementing the norms of international legal acts that enshrine human rights and freedoms into national legislation were determined. The rights of persons held in correctional institutions are a set of natural and acquired rights, protected by the state, of persons serving a sentence in the form of deprivation of liberty, enshrined in normative legal acts. The legal interest of convicts understood as the established, state-protected right to realize the convicts' aspirations to own significant goods, which depends on the fulfillment of a number of conditions established by law. The relevant international standards analyzed and critically evaluated the Minimum Standard Rules for the Treatment of Prisoners, the European Penitentiary Rules, the Tokyo Rules, the practice of the European Union in the field under investigation. The existing standards of restrictions on the rights of prisoners in France, Great Britain, the Federal Republic of Germany, Spain, and Italy reviewed and commented on. The

process and problems of implementation of the standards of limitations of rights stipulated in the regulatory legal acts of Ukraine and implementation of the experience of the European Union countries described. It noted that the priorities in the field of execution of punishments in accordance with the Strategy for reforming the penitentiary system for the period until 2026 are: ensuring human rights, observing the minimum standard rules for the treatment and detention of convicted persons, increasing the effectiveness of the criminal enforcement system.

Key words: legitimate interests, protection of rights, legal regulation, penal institutions, international standards.

Постановка проблеми. У юридичній літературі характеристика законодавства у сфері захисту прав, свобод і законних інтересів громадян в пенітенціарних установах багато років зводилася до аналізу структури Кримінально-виконавчого кодексу. Навіть ті автори, які вважають, що системний метод щодо захисту прав, свобод і законних інтересів громадян зобов'язує проводити дослідження кримінально-виправних правових явищ і понять як системи, що складається з підсистем та елементів, не виходять за рамки Кримінально-виконавчого кодексу України, представляючи кодекс в цьому відношенні «макросистемою». Тому дослідження захисту прав і свобод громадян в пенітенціарних установах у контексті європейської інтеграції є доцільним.

Стан опрацювання цієї проблематики. Дослідженню захисту прав і свобод осіб в пенітенціарних установах присвітили праці вчені: І. Богатирьов, С. Головатий, О. Дашковська, О. Джужа, Р. Калюжний, О. Колб, Л. Луць, О. Пташинський А. Степанюк М. Хавронюк, І. Штанько О. Ярмиш та ін. На тлі висвітлення в науковій літературі проблем, пов'язаних із захистом прав засуджених в країнах ЄС дослідження правових та організаційних аспектів захисту та відновлення їх прав і свобод, щодо можливості використання в Україні останнім часом не проводилося.

Метою статті є дослідження досвіду країн Європейського Союзу щодо захисту прав і свобод громадян в пенітенціарних установах.

Виклад основного матеріалу. Питання захисту прав, свобод і законних інтересів у системі виконання кримінальних покарань та їх джерел у юридичній науці набуває актуальності ще й тому, що в переважній більшості країн ЄС, допускається паралельне функціонування, поряд з кримінально-виконавчим кодексом, інших законів адміністративно-правового характеру, що регулюють окремі правовідносини у сфері виконання покарань. Проте, ефективність

кримінально-виконавчої правової системи від цього не страждає, а, як показують спеціальні дослідження, зарубіжних дослідників, навіть вирає.

Адміністративно-правове регулювання діяльності органів виконавчої влади знаходиться в межах загального державно-правового регулювання як його складового елементу і перебуває у тісній взаємодії з нормативно-правовими актами кримінально-виконавчого змісту; серед форм правового регулювання діяльності значне місце належить підзаконним актам; адміністративно-правовому регулюванню підлягає широке коло суспільних відносин у сфері діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, а процес виконання кримінального покарання за суттю є специфічною адміністративною діяльністю [1, с. 153-154].

Якщо законодавець має намір розглянути питання захисту прав, свобод і законних інтересів громадян в установах виконання покарань, то йому необхідно врахувати аргументи: практика показала, що ув'язнення про те, що тюремна служба може реально змінити ув'язненого, зробити його законотрушним, досить відносна. Європейські правила визначають, що перевиховання не є обов'язком, а правом засудженого, яким він може, але не зобов'язаний скористатися, а тюремна система зобов'язана забезпечити для цього необхідні умови [2]. Правове регулювання завжди означає правовий вплив, але правовий вплив не завжди означає правове регулювання [3, с. 41].

Розвиток співробітництва з пенітенціарними системами ЄС та міжнародними організаціями, що здійснюють діяльність у галузі виконання кримінальних покарань, набуло особливого масштабу, шляхом обміну досвідом і позитивною практикою, що істотно прискорить адаптації національної пенітенціарної системи до міжнародних стандартів.

У цьому аспекті доцільно проаналізувати основні принципи та положення Європейських пенітенціарних правил. 11 січня 2006 року Кабінетом міністрів Ради Європи було затверджено нову редакцію Європейських тюремних (пенітенціарних) правил. (Рішення 952 засідання Кабінету Міністрів Ради Європи, Рекомендація Rec (2006) 2 [4].

Правила набули більш чітку структуру (з докладним розподілом за темами), внесені нові сучасні положення, апробовані протягом останніх 20 років в пенітенціарних системах Європейських країн.

У Правилах включені вкрай важливі з точки зору сучасної пенітенціарної політики та практики принципи щодо захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, відмінні від колишніх редакцій, які можна визначити в пріоритетах:

1. Основоположні принципи доповнені новацією: «порушення прав ув'язнених не можуть бути виправдані недоліком ресурсів» (правило 4).

2. Визнано пріоритетним принцип відкритості установ. В якості основних, визначено право участі цивільних організацій в тюремному житті (правило 7).

3. Забезпечення всієї повноти прав ув'язненого. Ув'язнені не можуть бути обмежені в правах, крім тих, що визначені судом (правило 2). Цей принцип знайшов відображення в гарантіях дотримання політичних прав. Зокрема, правило 24.11 зобов'язує адміністрацію забезпечувати участь ув'язнених «у виборах, референдумах і в інших аспектах суспільного життя», хоча і «в тій мірі, в якій це право не обмежене національним законодавством».

4. До основних принципів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів громадян віднесено: «нормалізація» тобто концепція «збереження» ув'язнених у в'язниці; трудова зайнятість; забезпечення безпеки; забезпечення гарантій захисту прав ув'язнених; право ув'язнених на отримання юридичної допомоги; застосування процесуальних норм права щодо дисциплінарних покарань; розміщення засуджених; гарантії медичного забезпечення; харчування (має надаватися не менше 3 разів на день; відкритість в'язниць; гуманізації відбування покарання. забезпеченню конфіденційності.

5. Можливості застосування міжнародних стандартів. Роль стандартних Правил (Європейські тюремні правила) значна. Це стосується гуманізації режимів відбування покарання при впровадженні в країнах соціальних доктрин, які спрямовані на повернення ув'язненого в суспільство. Значно нижче вплив Правил на впровадження мінімальних норм. не все можна нормувати. За висловом представника ООН мінімальні норми Мінімальних стандартних правил ООН поведження з в'язнями не стимулюють тюремні відомства їх розширювати [5; 6].

Моральні та політичні зобов'язання, процедура періодичних звітів щодо дотримання Правил, стимулює державу переглядати практику і вдосконалювати пенітенціарну систему.

Крім названих правил, в оцінці ситуації в пенітенціарній системі застосовуються і інші, такі як «Мінімальні стандартні правила, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх» (Пекінські правила) [7, с. 41–44], «Звід принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню чи ув'язненню в якій би то не було формі» [8]. Вони визнаються міжнародним співтовариством, як визначальні в організації і управління державними тюремними системами.

Міжнародні стандарти, що стосуються поведження з ув'язненими, мають переважно рекомендаційне значення. Однак, значна частина норм і принципів, що містяться в Правилах,

відносяться до загальноєвропейських, обов'язкових до виконання норм.

Наприклад: заборона дискримінації, катувань та жорстокого поводження, а також право на соціальне забезпечення, медичну допомогу тощо Ці принципи поєднуються з текстом міжнародних договорів, – Пактами ООН, Європейської Конвенції з прав людини та інших конвенціях [9; 10]. Але оскільки ці норми лаконічні, для аналізу порушень прав людини, їх оцінці та застосуванні, знову звертаються до Правил. На практиці, міжнародні суди, а в багатьох випадках і національні, спираються на тюремні стандарти для винесення рішень з питань дотримання прав ув'язнених.

На сьогоднішній день діяльність Державної кримінально-виконавчої служби України не задовольняє потреби суспільства. Розглядаючи концептуальні засади реформування кримінально-виконавчої служби слід визначити соціально-правові проблеми в системі виконання покарань та пробації, які негативно впливають на її розвиток: відхилення в системі цінностей та ціннісних орієнтацій, що негативно впливають на правотворчу функцію держави з визначенням пріоритетів у цій сфері державної діяльності; виявлення наявності деформацій соціальних норм; виявити дисфункції соціально-правового інституту виконання покарань та пробації, які спотворюють систему суспільних відносин; виявити руйнівні процеси у сфері соціально-правових відносин, що деформують життєдіяльність системи виконання покарань та пробації [11, с. 340–341].

Завдяки впровадженню досвіду ЄС пенітенціарна система України стане ближчою до міжнародних норм і стандартів. Тому доцільно звернутися до характеристики нормативно-правових джерел, які регламентують діяльність органів виконавчої влади держав ЄС, у тому числі щодо захисту прав і свобод у кримінально-виконавчих системах цих країн.

У більшості європейських країн досить тривалий час діють нормативні акти, що регулюють важливі напрями не тільки адміністративно-юрисдикційного процесу, а й позитивної діяльності органів влади щодо здійснення різних питань управління (Австрія, Угорщина, Болгарія, Польща, Чехія, Румунія). Стосовно європейських країн мова може йти про законодавче регулювання основ адміністративної діяльності органів державного управління у пенітенціарних установах щодо захисту прав і свобод.

Це відбивається у законодавчому забезпеченні прав і свобод громадян, які перебувають у пенітенціарних установах так, як більшість декларованих конституційним і кримінально-виправним законодавством прав і свобод реалізуються у площині адміністративної діяльності адміністрацій установ або відповідних органів судової влади.

Враховуючи, що німецьке кримінальне законодавство в його текстуальному вираженні утворює одну з найбільш об'ємних галузей правової системи Федеративної республіки Німеччина (далі – ФРН), а кримінально-правова доктрина Німеччині впливає на розвиток кримінального та кримінально-виконавчого права (Strafvollstreckangsrecht) в багатьох країнах ЄС, неважко припустити, що захист прав і свобод ув'язнених згідно німецького законодавства буде привертати увагу дослідників [12, с. 241-242].

Досвід ФРН в питаннях побудови системи захисту прав, свобод і законних інтересів громадян в пенітенціарних установах цікавий тим, що кримінально-виконавча сфера України, переживаючи період реформування, за визначенням правознавців, набуває риси, властиві кримінально-виправним системам тих держав, які складають основу романо-германської правової сім'ї.

Виконання кримінальних покарань у ФРН належить до сфери конкуруючого законодавства федерації і земель, положення федерального кримінально-виконавчого закону конкретизуються нормативно-правовими актами федеральних земель в основному адміністративно-правового характеру. Федеральним конституційним судом неодноразово приймалися рішення, що стосуються кримінально-виконавчого та адміністративного права щодо прав і свобод ув'язнених. Навіть кримінально-виконавчий закон був прийнятий Бундестагом під впливом Конституційного суду (відсутність закону, який закріплював би права та свободи ув'язнених, було визнано порушенням Основного закону ФРН).

З плином часу при реалізації кримінально-виконавчої політики в Німеччині стала приділятися особлива увага персоналу кримінально-виконавчих установ. Водночас ця діяльність регулюється виключно нормами адміністративного права. На законодавчому рівні було визнано, що робота по перетворенню ув'язнених у право слухняних громадян передбачає особливу турботу про них у період, що передує та після звільнення з місць позбавлення волі [9].

Особливу роль в оформленні правового захисту прав, свобод і законних інтересів громадян у пенітенціарних установах Німеччини грали та продовжують грати федеральні землі і Федеральний Конституційний суд. Вони дають поштовх подальшому раціональному розвитку права спрямованого на досягнення гармонійності та дієвості. Нові моделі регулювання розглядають на тлі загальних теорій і загальних тенденцій розвитку та вибирають таким способом, щодо вони не могли взаємно нейтралізувати одна одну.

Іспанія відноситься до держав із кодифікованим кримінально-виконавчим законодавством. Основними джерелами права Іспанії щодо захисту

прав, свобод і законних інтересів громадян в пенітенціарних установах є Конституція, Кримінальний кодекс в редакції Органічного закону № 15/2003 від 25 листопада 2003 року, Закон про кримінальне судочинство від, Основний пенітенціарний органічний закон, Кодекс військової юстиції в редакції Органічного закону [9]. Правовий захист прав, свобод і законних інтересів громадян в установах пенітенціарної служби не кодифікований, але достатньо чітко регламентований.

Кримінально-виконавча система Італії відчуває сильний вплив доктрини кримінально-виконавчого права ФРН, певною мірою відображає погляди італійських криміналістів.

У плані розробки системи соціальних гарантій щодо прав, свобод і законних інтересів ув'язнених, підвищення рівня мотивації до законслухняної поведінки засуджених в умовах тюремного утримання привертає увагу практика діяльності в'язниць Норвегії. У них окремо розміщуються ув'язнені, бажаючи відбувати покарання у безалкогольному та поза наркотичному середовищі. З цими ув'язненими проводиться робота за спеціальною програмою («Кінець порушення законів»), яка закликає до життя без пияцтва, наркоманії та криміналу. Вступ до такого відділення здійснюється за письмовою заявою ув'язненого. Рішення приймається після співбесіди з ним. У цих цілях можлива імплементація норм, що регламентують надання засудженим звільнень різного виду (короткострокові, побутові, звичайні), умовне звільнення за рішенням директора в'язниці. Правове регулювання у зазначеному контексті здійснюється системою норм адміністративного права [13].

У Франції загальні питання виконання покарань у вигляді позбавлення волі передбачені розділом 5 «Виконавче провадження» Кримінально-процесуального кодексу Франції, який в даний час діє в редакції Закону від 11 липня 1975 р. Детальна регламентація умов відбування покарань у місцях позбавлення волі визначена урядовим Декретом від 23 лютого 1959 р. Декрет містить близько 600 статей, по суті, є кодексом кримінально-виконавчої системи Франції.

Пенітенціарна політика Франції базується на положеннях концепції «нового соціального захисту», згідно з якою покарання має в першу чергу переслідувати мету виправлення соціально-небезпечних осіб, їх «ресоціалізацію». Ст. 728 Кримінально-процесуального кодексу Франції передбачає, що режим у в'язницях, призначених для відбування покарання, повинен сприяти «перевихованню засуджених та поверненню їх до нормального життя в суспільстві».

Режим, встановлений у пенітенціарних установах, підтримується системою стягнень та

заохочень. Більшість з них пов'язана відповідно з позбавленням або наданням, засудженим певних пільг. Застосування таких заходів диференціюється залежно від категорії засуджених і фази прогресивної системи. Заходами заохочення є дозволи: на додаткову посылку; займатися роботою особисто для себе; користуватися додатковими предметами особистого вжитку; на збільшення числа побачень і посилок. До дисциплінарних стягнень відносяться: догана; зменшення терміну для отримання пільг; повне або часткове позбавлення пільг, якими засуджений вже користується; переведення на роботу з більш важкими умовами праці; різні заборони; перевід в одиночну камеру; карцер на строк до 45 діб. Усе зазначене регулюється адміністративно-правовими нормами, які містяться Декреті, інструкціях і директивах Міністерства юстиції Франції.

Правове регулювання функціонуванням сучасної тюремної служби Англії та Уельсу забезпечується дією чотирьох основних законів (Тюремний Акт 1953 р., Закон про повноваження кримінальних судів 1973 р.; Закон про Кримінальну юстицію 1991 р., Закон про злочини 1997 р.), що містять норми, які визначають цілі та порядок призначення покарань у вигляді позбавлення волі. Закони не містять регламентації діяльності установ тюремної служби, залишаючи це прерогативою відомчих інструкцій і правил Міністерства внутрішніх справ, що в свою чергу забезпечує гнучкість і оперативність в управлінні службою, дає можливість максимально індивідуалізувати виконання покарань.

Організація виконання покарань у вигляді тривалого та довічного позбавлення волі, існуюча в тюремній службі Англії та Уельсу, представляє прогресивну комплексну систему роботи з засудженими, мотивуючу їх до доброї поведінки, що в свою чергу дозволяє перевід, на більш м'який режим утримання або застосування умовно-дострокового звільнення, в тому числі щодо засуджених до довічного позбавлення волі [14].

Англійська тюремна дисциплінарна практика, як комплекс правил і процедур їх виконання, спрямована на забезпечення та підтримку порядку і дисципліни. Наділення начальника в'язниці судовими повноваженнями щодо призначення та виконавчими щодо застосування всіх видів покарань, включаючи застосування додаткових днів до призначеного судом терміну відбування покарання, одночасно із залученням ув'язненим, на слуханнях своєї справи, адвоката, робить систему ефективною, яка дозволяє оперативно реагувати на неправомірну поведінку ув'язнених.

Англійська тюремна система передбачає різні правила, закріплені адміністративно-правовими нормами, спрямовані на боротьбу з

дискримінацією. З числа адміністрації виділяється один з керівників, відповідальний за вироблення диференційованого підходу до ув'язнених, які представляють етнічні меншини. Даний підхід реалізується у формах: врахування потреб, звичок, віросповідання при приготуванні їжі, відправленні різних релігійних обрядів; наявність письмової інформації на різних мовах; знання окремими співробітниками іноземної мови. З погляду вчених, які досліджували захист прав, свобод і законних інтересів громадян в пенітенціарних установах Великої Британії більша частина здійснюється у сфері правового регулювання.

Порівняльно-правове дослідження захисту прав, свобод і законних інтересів громадян в пенітенціарних установах країн ЄС дає можливість оцінити, в яких аспектах національне законодавство повністю відповідає загальноприйнятим підходам, в яких йде врозрід з переважаючими тенденціями.

Розуміння єдиного контексту та межваріантності розвитку сучасних систем покарань вкрай важливо для визначення орієнтирів подальшого розвитку пенітенціарної системи в Україні. Національна практика реалізації покарань свідчить про те, що в цій сфері вирішені далеко не всі питання. Велика кількість осіб, які утримуються в місцях позбавлення волі, високий рівень рецидиву серед осіб, які відбули покарання або звільнені від подальшого відбування, висувають на перший план проблеми ефективності виконання, вдосконалення діяльності пенітенціарної системи, визначення місця і ролі кожного виду покарання.

Велика частина нормативних положень національного законодавства щодо захисту прав і свобод ув'язнених відповідає міжнародним стандартам. Але необхідно виділити деякі сфери, де протиріччя до кінця не вирішені, у тому числі: соціальна реабілітація; порядок інформування ув'язнених про права та юридична допомога засудженому; порядок притягнення до праці та принципи організації праці; забезпечення відкритості установ для суспільства, включаючи участь громадських організацій у наданні допомоги ув'язненим, у контролі місць позбавлення волі; забезпечення занять спортом і фізичними вправами. Не співвідноситься з міжнародними стандартами концепція виправлення, заснована на формальних показниках законслухняної поведінки.

З точки зору міжнародних стандартів деяка частина положень є спірними або нерегульованими. У тому числі ті, які відносяться до дисципліни та покарання, до завдань медико-санітарної служби, регламентації санітарного стану приміщень утримання під вартою, конвоюванні ув'язнених тощо. Вирішити неможливо без урахування досвіду ЄС. У силу цього розвиток міжнародного співробітництва з пенітенціарними

системами держав ЄС, міжнародними органами та неурядовими організаціями визначено в якості однієї з основних завдань Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року [15].

Висновки. Розглянувши досвід країн-членів ЄС щодо захисту прав, свобод і законних інтересів осіб в пенітенціарних установах можна зробити висновки:

– на правове забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів громадян в пенітенціарних установах впливає економічний прогрес, демографічна ситуація, рівень соціальних відносин, політичний режим у країні, державна ідеологія організації пенітенціарної системи, її функції, цілі покарання у вигляді позбавлення волі;

– дослідження розвитку захисту прав, свобод і законних інтересів громадян в пенітенціарній системі Австрії, Болгарії, Голландії, Великій Британії, Ірландії, Іспанії, Італії, Німеччині, Норвегії, Польщі, Румунії, Угорщині, Україні, Чехії дозволяє виявити ряд спільних рис, що підтверджують думку про закономірності трансформаційного процесу кримінально-виконавчої системи;

– розвиток співробітництва з пенітенціарними системами та міжнародними організаціями, що здійснюють діяльність у галузі виконання кримінальних покарань та захисту прав і свобод ув'язнених, шляхом обміну досвідом і позитивною практикою прискорить інтенсифікацію реформ та адаптацію національної пенітенціарної системи до міжнародних стандартів;

– міжнародні стандарти, що стосуються поводження з ув'язненими, мають переважно рекомендаційне значення. Значна частина норм і принципів, що містяться в Європейських пенітенціарних правилах, щодо захисту прав і свобод відносяться до загальноновизнаних, обов'язкових до виконання норм;

– в Австрії, Угорщині, Болгарії, Норвегії, Польщі, Чехії, Румунії, ФРН законодавчо врегульовані основи діяльності органів державної системи виконання кримінальних покарань щодо захисту прав, свобод і законних інтересів громадян в пенітенціарних установах;

– порівняльно-правове дослідження захисту прав, свобод і законних інтересів громадян в пенітенціарних установах країнах ЄС дає можливість оцінити, в яких аспектах національне законодавство повністю відповідає загальноприйнятим підходам, а в яких йде врозрід з переважаючими в ЄС тенденціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Остапенко О.І., Ковалів М.В., Єсімов С.С. та ін. Адміністративне право України (загальна частина): навчальний посібник. Вид. 2-е, доповнене. Львів: СПОЛОМ, 2021. 616 с.

2. Європейські пенітенціарні правила / Рекомендація № R (2006) 2 Комітету Міністрів держав-учасниць. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_032.
3. Єсімов С.С. Превентивне регулювання: теоретичні аспекти. *Соціально-правові студії*. 2020. Випуск 3 (9). С. 40–47.
4. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_212.
5. Міжнародні стандарти, принципи і рекомендації у галузі виконання покарань та діяльності органів і установ виконання покарань: метод. рекомендації / Уклад. Романюк О.В. Біла церква: Академія державної пенітенціарної служби, 2016. 131 с.
6. Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 року «Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_206.
7. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_907.
8. Про приєднання України до Європейської конвенції про передачу засуджених осіб: Закон України від 02.09.1995 р. № 337/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. Загребельна І., Ярошенко В. Зарубіжний досвід застосування заходів заохочення щодо осіб засуджених до позбавлення волі на певний строк. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 4. С. 339–343.
10. Муравйов В. Досвід Німеччини та Франції щодо реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 2. С. 240–244.
11. Міністерство юстиції України поглиблює співпрацю з Німеччиною у рамках реформування української системи виконання покарань. 28.07.2020. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/ministerstvo-yustitsii-ukraini-pogliblyue-spivpratsyu-z-nimechchinoyu-u-ramkah-reformuvannya-sistemi-vikonannya-pokaran>.
12. Кубрак Р. Порівняльний аналіз системи виконання покарань Іспанії та України. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. 2020. Випуск 3 (47). С. 86–90.
13. Звіт про результати службового відрядження за кордон делегації Державної установи «Центр пробації» до Королівства Норвегія (навчальний візит з вивчення

- системи виконання покарань та пробації, Норвегія, м. Берген, 24–28 вересня 2018 року). URL: <https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/2018.05.10-%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D0%BD.pdf>.
14. Шуліка В.І. Порівняльно-правова характеристика пенітенціарних систем Англії, Північної Ірландії, Шотландії та Уельсу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267746/263579>.
15. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text>.